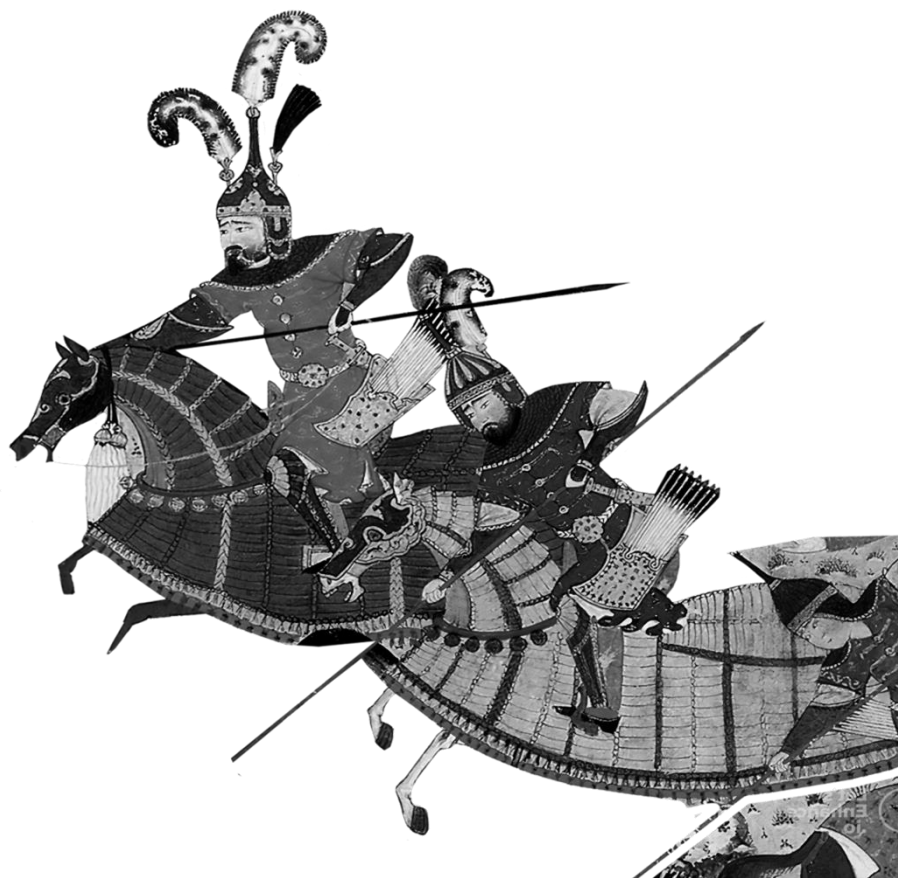

ظفرنامه

تاریخ فتوحات امیر تیمور گورکان

سرشناسه	: نظام‌الدین شامی، عبدالواسع، -۸۰۶ق.
عنوان و نام پدیدآور	: ظفرنامه: تاریخ فتوحات امیر تیمور گورکان براساس نسخه فلیکس تاور / نظام‌الدین شامی عبدالواسع شنب غازانی تبریزی؛ به کوشش محسن فاتحی.
مشخصات نشر	: تهران : آماره، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری	: ۴۲۰ ص.
شابک	: 978-622-7326-90-1
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیپا
عنوان دیگر	: تاریخ فتوحات امیر تیمور گورکان براساس نسخه فلیکس تاور.
موضوع	: تیمور گورکانی، ۷۳۶ - ۸۰۷ق. --- جنگ‌ها
موضوع	: Timur, 1336 - 1405-- Wars
موضوع	: نثر فارسی -- قرن ۹ق. - Persian prose literature -- 15th century-
موضوع	: ایران -- تاریخ -- تیموریان، ۷۷۱ - ۹۱۱ق. Iran -- History -- Timurids, 1370 - 1505
شناسه افزوده	: تاور، فلیکس، ۱۸۹۳ - ۱۹۸۱م.، مصحح
شناسه افزوده	: فاتحی، محسن، ۱۳۵۶ -
شناسه افزوده	: Tauer, Felix
رده‌بندی کنگره	: DSR۱۱۰۲
رده‌بندی دیویی	: ۹۵۵/۰۶۶۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۸۹۸۸۲۴

ظفر نامہ

تاریخ فتوحات امیر تیمور گورکان

نظام الدین شامی

مولانا عبدالواسع شنب غازی تبریزی

به کوشش

محسن فاتحی

بر اساس نسخه فلیکس تاور

نشر آماره

©Nashre Amareh, MMXXIII

عنوان کتاب: **ظفرنامه** (تاریخ فتوحات امیر تیمور گورکان)

نویسنده: مولانا عبدالواسع نظام شامی

ویرایش و تحشیه: محسن فاتحی

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۲۶-۹۰-۱

نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۲/۰۲

تیراژ: ۲۰۰ نسخه

محتوای اصلی کتاب بازتاب اندیشه‌های پدیدآورنده(ها) توسط ناشر می‌باشد و مسئولیت درستی آن به عهده‌ی ایشان می‌باشد.

هرگونه کپی برداری، اسکن و میکروفیلم، جزئی یا کلی بدون اجازه و رضایت مکتوب نشر آماره ممنوع بوده و پیگرد قانونی دارد.

© تمامی حقوق چاپ و نشر برای نشر آماره محفوظ است.

دفتر مرکزی نشر آماره: تهران، میدان انقلاب، خیابان انقلاب، ابتدای خیابان دوازده فروردین،

پلاک ۳۱۶، واحد ۴ تلفن ۰۹۳۶۸۷۶۴۳۹۱

برای آگاهی از اطلاعات بیشتر به وبسایت نشر آماره مراجعه کنید:

www.nashreamareh.ir

قیمت: ۲۶۰ هزار تومان

فهرست مطالب

۹.....	مقدمه
۱۳.....	دییاجه سخن
۲۶.....	سبب تحریر کتاب
۲۹.....	آغاز تاریخ مبارک حضرت جهانگشایی
۴۲.....	ذکر آمدن پادشاه توغلوک تیمور به ولایت ماوراءالنهر بار دوم.....
	ذکر مراجعت پادشاه توغلوک تیمور بار دوم به تختگاه خود و گذاشتن الیاس خواجه اوغلان را
۴۳.....	در ماوراءالنهر به پادشاهی
۴۶.....	ذکر گرفتن امیر علی بیک امیر حسین و امیر صاحبقران را و حبس کردن ایشان در ماخان
۶۳.....	ذکر مسخر کردن امیر حسین مملکت سمرقند را
۶۶.....	ذکر مخالفت امیر صاحبقران با امیر حسین به مشورت شیر بهرام و بهرام جلایر
۶۸.....	ذکر آمدن امیر حسین و بنیاد صلح نهادن و باز به جنگ مؤدی شدن
۷۵.....	ذکر گریختن امیر موسی به جانب امیر حسین و لشکر کشیدن به سوی امیر صاحبقران.....
۷۸.....	ذکر فرستادن امیر صاحبقران امیرزاده جهانگیر را پیش ملک هرات
۸۱.....	ذکر التجا کردن کیخسرو و بهرام به پادشاه توغلوک تیمور و لشکر آوردن
۸۱.....	ذکر لشکر کشیدن امیر حسین به جانب امیر صاحبقران
۸۲.....	ذکر غضب کردن امیر حسین با امرای خویش
۸۸.....	ذکر آمدن امیر حسین به شهر بلخ بعد از گرفتن حصار کابل
۸۸.....	ذکر منقلای فرستادن امیر حسین پسر خود جهانملک را مصاحب امیر صاحبقران
۹۰.....	ذکر یاغی شدن شیخ محمد و کیخسرو با امیر حسین
۹۲.....	ذکر محاربت امیر صاحبقران با امیر حسین و لشکر کشیدن به جانب او.....
۹۴.....	ذکر جلوس پادشاه سیورغاتمیش به پادشاهی
۹۷.....	ذکر گریختن امیر حسین و برآمدن بر منار
	ذکر گریختن امیر موسی بعد از گرفتن بلخ و رفتن او به جانب ترکستان و فرستادن حضرت امیر
۱۰۰.....	صاحبقران چونکی را به سوی وی و محاربه ایشان
۱۰۴.....	ذکر ابتدای قضیه امیر صاحبقران با خوارزم و حکام آنجا
۱۰۵.....	ذکر لشکر کشیدن امیر صاحبقران به جانب خوارزم کت اول
۱۰۷.....	ذکر لشکر کشیدن امیر صاحبقران کت دوم به جانب خوارزم
۱۰۸.....	ذکر توجه امیر صاحبقران به جانب مغول و محاربه او با قمرالدین
۱۱۱.....	ذکر توجه امیر صاحبقران کت سوم به جانب خوارزم
۱۱۲.....	ذکر درآمدن قمرالدین به اوزکند و اعلام کردن امیرزاده عمر شیخ امیر صاحبقران را.....

- ۱۱۵..... ذکر آمدن پادشاهزاده توقتمیش پیش امیر صاحبقران
- ۱۱۷..... ذکر لشکر کشیدن امیر صاحبقران به جانب اوروس خان
- ۱۲۱..... ذکر تجدید وحشت میان امیر صاحبقران و یوسف صوفی
- ۱۲۴..... ذکر تفویض ایالت مملکت خراسان به امیرزاده امیران شاه خلّدت دولته
- ۱۲۶..... ذکر توجه امیر صاحبقران به تسخیر مملکت هرات
- ۱۳۶..... ذکر توجه امیر صاحبقران به جانب امیر ولی
- ۱۴۰..... ذکر توجه امیر صاحبقران به جانب سیستان
- ۱۴۵..... ذکر توجه امیر صاحبقران به جانب امیر ولی کَرّت دوم
- ۱۵۲..... ذکر توجه امیر صاحبقران به دفع مفسدان لر کوچک
- ۱۶۶..... ذکر آمدن لشکر اینکاتورا و محاربه امیرزاده عمر شیخ بهادر و امرا در موضع چولاک
- ۱۶۸..... ذکر توجه امیر صاحبقران به شهر خوارزم کَرّت چهارم
- ۱۶۹..... ذکر یاغی شدن محمد میرکا و گریختن به طرف قتلان و گرفتار شدن در کوهستان
- ۱۷۲..... ذکر جلوس پادشاه جهان محمود سلطان بر سریر سلطنت
- ۱۷۳..... ذکر رفتن امیر صاحبقران به محاربه توقتمیش خان
- ۱۷۸..... ذکر توجه امیر صاحبقران به دشت قیچاق
- ۱۸۸..... ذکر توجه امیر صاحبقران از ماوراءالنهر به طرف مازندران و عراق و فارس
- ۱۹۲..... ذکر قیشلاق کردن امیر صاحبقران در مازندران و رفتن از آنجا به جانب عراق و شیراز
- ۱۹۴..... ذکر توجه امیر صاحبقران به جانب شوشتر
- ۱۹۵..... ذکر توجه امیر صاحبقران به جانب دارالملک شیراز
- ۲۰۰..... ذکر مراجعت امیر صاحبقران از شیراز به صوب عراق
- ۲۰۲..... ذکر توجه امیر صاحبقران به جانب بغداد
- ۲۰۶..... ذکر تسخیر قلعه تکریت
- ۲۰۹..... ذکر فرستادن امیرزادگان عظام به جانب بصره و واسط
- ۲۱۱..... ذکر توجه امیر صاحبقران به جانب ماردین
- ۲۱۲..... ذکر واقعه امیرزاده عمر شیخ بهادر - تخمده الله بالرحمة والغفران -
- ۲۲۱..... ذکر توجه امیر صاحبقران به تسخیر قلعه اونیک
- ۲۲۵..... ذکر توجه امیر صاحبقران به جانب دشت قیچاق از راه دربند
- ۲۲۹..... ذکر فرستادن امیر صاحبقران امیرزاده امیران شاه و امیرزاده محمد سلطان را به جانب چرکس
- ۲۳۳..... ذکر مخالفت سلطان در یزد و جزا دادن او
- ۲۳۵..... ذکر بنای باغ و کوشک در شمالی سمرقند
- ذکر فرستادن امیر صاحبقران امیرزاده محمد سلطان را به ولایت فارس و آوردن یاغیان آن
- ۲۳۶..... ولایت را

- ذکر فرستادن امیر صاحبقران پسر خضر خواجه اوغلان را پیش پدر و خواستاری دختر کردن..... ۲۳۶
- ذکر نهضت رایات نصرت شعار به طرف ممالک سند و هندوستان..... ۲۳۸
- ذکر غزو کتور و آنچه با کفار آنجا واقع شد..... ۲۴۰
- ذکر غزوی که در ولایت ایریاب واقع شد..... ۲۴۴
- ذکر شهاب‌الدین مبارک تمیم و متابعت و مخالفت او..... ۲۴۷
- ذکر فتح قلعه بطنیر..... ۲۵۱
- ذکر محاربه امیر صاحبقران با سلطان محمود والی دهلی و ظفر یافتن و فتح شهر..... ۲۵۶
- ذکر فتح قلعه میرت..... ۲۶۴
- ذکر غزوی که امیر صاحبقران را در دریای گنگ با جماعت دزدان واقع شد..... ۲۶۵
- ذکر سه غزو که در یک روز با جماعت گبران اتفاق افتاد..... ۲۶۶
- ذکر استیصال گبران که در دره کوپله بودند و سنگی بر شکل گاو که کفار هند آن را می‌پرستیدند..... ۲۶۸
- ذکر واقعه کوه سوالک..... ۲۶۹
- ذکر غزوه حدی دیگر از کوه سوالک که درانجا بیشه‌های سخت بود..... ۲۷۱
- ذکر موافق بندگی امیر صاحبقران در نواحی جمو..... ۲۷۳
- ذکر مسجد جامعی که بندگی حضرت به دارالملک سمرقند بنا فرمود..... ۲۸۱
- ذکر توجه امیر صاحبقران بعد از مراجعت از هندوستان به جانب عراق و آذربایجان..... ۲۸۲
- ذکر توجه بندگی حضرت به جانب سیواس..... ۲۸۸
- ذکر توجه امیر صاحبقران به جانب شام و موجبات آن..... ۲۹۲
- ذکر تسخیر قلعه بهسنی و عنتاب..... ۲۹۴
- ذکر فتح شهر حلب..... ۲۹۵
- ذکر توجه بندگی حضرت به شهر بعلبک..... ۳۰۱
- ذکر فتح شهر دمشق..... ۳۰۱
- ذکر توجه امیر صاحبقران به شهر ماردین..... ۳۱۰
- ذکر فتح بغداد..... ۳۱۱
- ذکر بازگشتن امیر صاحبقران از بغداد و توجه به جانب تبریز..... ۳۱۴
- ذکر قیشلاق فرمود امیر صاحبقران در قراباغ..... ۳۱۵
- ذکر توجه امیر صاحبقران کزت دوم به جانب روم و موجبات آن..... ۳۱۸
- ذکر فتح قلعه کاماخ..... ۳۲۳
- ذکر آمدن ایلچی بیلدروم بایزید و جیه نمودن لشکر..... ۳۲۴
- ذکر فتح قلعه هاویک..... ۳۲۵
- ذکر رسیدن خبر وصول بیلدروم بایزید با عساکر روم..... ۳۲۶

- ۳۲۸..... ذکر جنگ سلطانی و فتح حضرت صاحب‌قرانی و گرفتاری ییلدروم بایزید.
- ۳۳۴..... ذکر روانه فرمودن لشکرها به اطراف و اشتغال به عشرت و کامرانی.
- ۳۳۵..... ذکر توجه امیرزاده محمد سلطان به طرف بورسه.
- ۳۳۷..... ذکر مطاوعت و فرمان‌برداری ملک استنبول بندگی حضرت را.
- ۳۳۹..... ذکر آمدن سلطان ماردین به حضرت و بخشیدن گناه او.
- ۳۴۰..... ذکر فتح قلعه از میر.
- ۳۴۲..... ذکر فتح قلعه فوجه.
- ۳۴۳..... ذکر گرفتن سه قلعه در یک روز.
- ۳۴۴..... ذکر وفات ییلدروم بایزید.
- ۳۴۶..... ذکر واقعه امیرزاده مغفور امیرزاده محمد سلطان.
- ۳۴۸..... ذکر آمدن ایلچیان مصر و آوردن مال و سکه.
- ۳۴۸..... ذکر حکم فرمودن به رحلت قراتار از اراضی روم.
- ۳۴۹..... ذکر مراجعت بندگی امیر صاحب‌قران از طرف روم.
- ۳۵۱..... ذکر توجه بندگی حضرت به جانب گرجستان و فرستادن امیرزاده ابوبکر به بغداد.
- ۳۵۴..... ذکر تسخیر قلعه برتس که از معظمت قلاع گرج بود.
- ۳۵۸..... ذکر توجه به صوب ابخاز بر عزم غزو ارامنه.
- ۳۶۱..... ذکر شمه‌ای از مکارم و عدل و احسان این حضرت.
- ۳۶۲..... ذکر بنای شهر بیلقان و حفر خندق آن.
- ۳۶۴..... ذکر نزول امیرزاده اعظم امیرزاده ابوبکر در شهر بغداد.
- ذکر توجه نمودن امیرزاده اعظم امیرزاده عمر از جانب سمرقند به صوب مملکت آذربایجان و
 موجبات آن.....
- ۳۶۴.....
- ۳۶۵..... ذکر احداث فرمودن نهر بیلقان.
- ۳۶۶..... ذکر نزول فرمودن بندگی حضرت در قراباغ آران و به عشرت مشغول شدن.
- ۳۷۲..... آیات قرآنی.
- ۳۷۶..... احادیث، امثال و عبارات عربی.
- ۳۷۹..... اشعار فارسی.
- ۳۸۷..... اشعار عربی.
- ۳۸۸..... واژگان.
- ۳۹۴..... نمایه.
- ۴۰۷..... فهرست منابع و مآخذ.

تاریخ فتوحات امیر تیمور گورکان یا «ظفرنامه» توصیف کاتبانه و منشیانه‌ای از ابتدای قدرت گرفتن این پادشاه جهانگیر در قصبه کش ماوراءالنهر تا سیطره بر بخش بزرگی از سرزمین‌های غربی و شرقی از هند تا قفقاز و روم می‌باشد. این کتاب آمیزه‌ای از میل بزرگ این صاحبقران خونریز به جاودانگی و رشحات قلم مولانا نظام‌الدین شامی است.

عبدالواسع شنب غازانی به سال ۷۴۰ هجری در محله شنب غازان تبریز زاده شد. به همین دلیل وقتی در اوان جوانی به دستگاه دیوانی سلطان اویس جلایر و سپس سلطان احمد جلایر در بغداد پیوست و لقب نظام‌الدین گرفت به نظام شامی معروف شد. او پیش از تألیف «ظفرنامه»، مشخصاً کتاب «ریاض الملوک فی ریاضات السلوک» را به سلطان اویس و «ربعیه و رحیقیه» و «بلوهر و بیوسف» را به سلطان احمد تقدیم داشته بود.^۱

نظام‌الدین شامی در این دوره توفیق طی مدارج عالیه در دستگاه کتابت پادشاهان وقت را بهره بردن از نثر متکلف و مصنوع و استفاده از تشبیهات و کنایات غریب و صنایع بدیع و اشعار سخت‌خوان و دیردرک می‌دانست. شاید به همین دلیل بود که وقتی تیمور در سال ۸۰۴ هجری او را برای تألیف تاریخ فتوحاتش فراخواند بلافاصله یادآور شد که «به شرطی که از جلیه تکلف و پیرایه تصلف مصون و محروس باشد و از شیوه سخن‌آرایی و نقش‌پیرایی محیی و محفوظ ماند. چه کتبی که بران منوال پرداخته‌اند و به شیوه تشبیه و استعارات آراسته مقصود در میان فوت می‌شود و اگر یک کس که از نصاب سخن نصیبی دارد معانی آن فهم می‌کند ده دیگر بلکه صد دیگر از درک مقاصد آن عاجزند و لهذا نفع آن عام و فایده آن تمام نیست» و او بساط را بوسید و اطاعت امر کرد و دست‌کم در «ظفرنامه» به این باور رسید که در شیوه نثر مزین و مصنوع و نقش‌پیرایی و به کار بردن تشبیه و استعاره در ضمن کلام «مقصود در میانه فوت می‌شود».^۲

متن ظفرنامه نیز نشان می‌دهد که نظام شامی به جز در مقدمه و یکی دو جا در توصیف صحنه جنگ، کوشیده است کتابش را مطابق خواست ممدوحش سامان دهد، چه به لحاظ ادبی و چه به لحاظ گزارش‌های مآووق تاریخی و جانبداری‌ها از پادشاهی که در نگاهش «مؤید من عندالله» بود و تمام سکنتات و رفتاراش نشانی از اعجاز الهی داشت.

۱. نک: محسن کیانی، نظام‌الدین شامی، نامه انجمن، پاییز ۱۳۸۵، شماره ۲۳.

۲. ذبیح‌الله صفا، تاریخ ادبیات ایران، ۴/۴۶۶.

ظفرنامه از همان روزگار تألیف به عنوان سرمشق و منبع تاریخ‌نگاران بعدی همچون شرف‌الدین علی یزدی در «ظفرنامه»، حافظ ابرو در «زبدة التواریخ»، عبدالرزاق سمرقندی در «مطلع سعدین و مجمع بحرین»، حسن روملو در «احسن التواریخ» و دیگران قرار گرفت. این مورخان گاهی حتی بدون نام بردن از نظام‌الدین شامی^۱ کلمات و عبارات و توصیفات او را به دست نساخان و مشیان رونویسی کردند. از این رو خواند امیر جانب انصاف را رعایت کرده است که می‌گوید: «اکثر وقایع و حالات صاحبقران خجسته صفات منقول از تاریخ آن فاضل کاملست.»^۲

نظام‌الدین شامی تاریخ خود را تا آمدن سیدرضا کیا به بارگاه تیمور در سال ۸۰۶ هجری نوشته است و پس از آن با اجازت از تیمور به موطن خود در آذربایجان بازمی‌گردد و گویا یک سال بعد دار فانی را وداع می‌گوید.

شیوه تنقیح اثر

زنده‌نام پناهی سمنانی برای نخستین بار در سال ۱۳۶۳ بر اساس نسخه فلیکس تاور ظفرنامه شامی را به چاپ رساند. این چاپ اگرچه تاکنون تنها منبع موثق «ظفرنامه شامی» قلمداد شده و سعی آن استاد فقید مشکور است، اما نواقصی در آن وجود دارد که عملاً استفاده از آن را با دشواری‌هایی همراه کرده است مانند:

- در دسترس نبودن و نایاب بودن کتاب
 - عدم وجود تعلیقات، حواشی و فهارس در متن
 - صفحه‌آرایی نامناسب
 - افتادگی‌ها و حذفیات نابجا در مقایسه با متن فلیکس تاور
 - ناخوانا بودن تعدادی از لغات
 - عدم ترجمه اشعار عربی و آیات قرآنی و ارجاعات آن‌ها
- به همین دلیل کوشیده شده است در این چاپ تمام این کاستی‌ها برطرف شود و متنی صحیح و خوش‌خوان در اختیار مخاطب قرار گیرد. در انطباق و مقابله متن فلیکس تاور با چند نسخه خطی ظفرنامه شامی معلوم شد که اختلاف نسخ بسیار ناچیز و اندک هستند. مثلاً «ظفرنامه تیموری» موجود در کتابخانه ملک به خط محمد مهدی شهمیرزادی به شماره ۰۴/۱۳۹۳/۰۴۱۶۴ متعلق به سال ۱۲۷۱ هجری اختلاف بسیار اندکی با نسخه فلیکس تاور دارد. از این رو متن فلیکس

۱. نک: ملک‌الشعرا بهار، سبک‌شناسی، ۱۹۱/۳

۲. حبیب‌السیر، ۵۴۷/۳

تاور از انتشارات موسسه شرقیه چکسلواکی در پراگ که در ۱۹۳۷ میلادی در بیروت منتشر شده مبنای این چاپ قرار گرفته است.

* در این چاپ هرکجا حروف ب و پ و چ و ح و ک و گ به جای هم نوشته شده وجه صحیح حرف برگزیده شده است مگر در مواردی که ضبط کلمه در تواریخ معتبر مستعمل بوده است مانند چنکیز به جای چنگیز. اما در دیگر موارد هرکجا به املا، تلفظ یا معنی واژه آسیب رسیده صورت متداول آمده است مانند: کورکان: (= گورکان)، کوران: (= گوران)، خنک: (= خنگ)، پیگ: (= پیک)، گوچ: (= کوچ)، سمنکان: (= سمنگان)، گران: (= کران)، گرانه: (= کرانه)، بیشه (= پیشه).

* در متن فلیکس تاور کلمات مختوم به «ه» نشانه اضافه و یای نکره به صورت «ه» آمده است مانند: طایفه‌اند: (= طایفه‌ای‌اند)، حبه: (= حبه‌ای)، بقیه: (= بقیه‌ای)، چاره: (= چاره‌ای) که به شیوه امروز تصحیح شد.

* کلمات مختوم به «ت» که به صورت «ة» آمده است مطابق با رسم الخط جدید اصلاح شده است مانند: قضاة (= قضات)، جماعة (= جماعت)، هراة (= هرات).

* کلمات مختوم به «ا=الف» و «ا=الف ممدوده» به صورت «ا» آمده است. مانند امراء (= امرای)، خلفاء (= خلفای) و اصلاح شد.

* ضمیر سوم شخص جمع «اند» هرکجا جدا از کلمه ضبط شده به همان شکل قدیمی آمده است؛ مانند: مردماند (= مردمند)، مشغولاند (= مشغولند)، دولت‌اند (= دولتند)، کسان‌اند (= کسانند).

* گاهی «ئ» در کلمات مختوم به «ی» افتاده است؛ مانند: امرای (= امرایی)، هوای (= هوایی)، آشنای (= آشنائی)، آنهای (= آنهایی)، گشاده روی (= گشاده رویی) که اصلاح شده است.

* در بیشتر مواقع «ه=های بیان حرکت» در اتصال به «ها» جمع افتاده است مانند: تجربها (= تجربه‌ها)، تحفهها (= تحفه‌ها)، جامها (= جامه‌ها)، قلعهها (= قلعه‌ها)، خیمها (= خیمه‌ها)، بیشها (= بیشه‌ها)، بندها (= بنده‌ها) و اصلاح شده است.

* گاهی «ب» پیشوند بر سر فعل به صورت «به» آمده است مانند جدانویسی: به بینم (= بینم) و سر هم نویسی: مانند بیر (= به بر)، بوی (= به وی)، بدام (= به دام)، بتجربه (= به تجربه)، بخود (= به خود)، بمن (= به من)، برای (= به رأی) یا حرف نفی «نه» بر سر افعال مانند: نه نمایند (= نمایند)، نه اندازند (= نیندازند) و با شیوه رسم الخط جدید اصلاح شده است.

یادآور می‌شوم که برگردان فارسی تمام آیه‌های قرآنی متن برگرفته از ترجمه منقول در خلاصه کشف الاسرار امام احمد میبیدی به نگارش حبیب‌الله آموزگار است. برگردان اشعار عربی متن نیز به

خامه دوست بزرگوaram امیر شبتاب است که در این مقولات ید بیضا می کند. سپاسگزار او هستم که منت بر من نهاد و برای انتشار مناسب تر این اثر وزین دل سوزاند.

به نشر آماره به ویژه مدیر بلندنظر و فرهیخته آن، جناب فرهاد نوع پرست، نیز به خاطر قبول زحمت چاپ چنین آثاری در این زمانه عسرت صمیمانه درود می فرستم.

ویرایش، تحشیه و تنقیح این اثر تقدیم می شود به همه مردان و زنانی که در برابر سپاه جرازه بیگانه ایستادند، زانو نزدند و گلگونه بر آسمان نشانند و انسان های ناشناس و مظلومی که زیر سم ستوران تیمور گورکانی جان باختند و فریادشان در دهلیزهای هزارتوی تاریخ گم شد.

محسن فاتحی

بهار ۱۴۰۱

توجه:

به دلیل طولانی بودن برخی از پاورقی ها، ممکن است در برخی از صفحه ها شماره پاورقی ها در آن صفحه ها مجدداً از "یک" شروع شده و توضیح آن به صفحه بعد منتقل شده باشد.

- اصفهان، لطف‌الله هنرفر، انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ چهارم ۱۳۸۶
- الأعلام النفیسة، احمد بن عمر ابن رسته، بیروت، دار صادر ۱۸۹۲م
- البلدان، احمد بن محمد اسحاق الهمدانی ابن فقیه، تحقیق یوسف الهادی، عام الکتب، لبنان بیروت ۱۴۱۶ه.ق
- التوحید، محمد بن علی ابن بابویه، جماعة المدرسين في الحوزة العلمية بقم، مؤسسة النشر الإسلامی، چاپ پنجم ۱۴۱۶ه.ق
- القند في ذکر علماء سمرقند، نجم‌الدین عمر بن محمد بن احمد النسفی، تحقیق یوسف الهادی، میراث مکتوب ۱۳۷۸
- امثال و حکم، علی اکبر دهخدا، انتشارات امیرکبیر، چاپ بیستم ۱۳۹۱
- ایران عصر صفوی، راجر سیوری، ترجمه کامبیز عزیزی، نشر مرکز، چاپ هجدهم ۱۳۸۸
- بحارالانوار (جلد ۲۱)، علامه محمدباقر مجلسی، تصحیح و مقابله محمدباقر بهبودی، دارالکتب الاسلامیه
- برگزیده مشترک یاقوت حموی، ترجمه محمد پروین گنابادی، انتشارات امیرکبیر، چاپ سوم ۱۳۸۳
- بستان السیاحه (سیاحت نامه)، حاج زین‌العابدین شیروانی، کتابخانه سنایی ۱۳۶۳
- البلدان، احمد بن ابی یعقوب (ابن واضح یعقوبی)، ترجمه دکتر محمد ابراهیم آیتی، بنگاه ترجمه و نشر کتاب ۱۳۵۶
- پیراسته تاریخنامه هرات، سیف‌بن محمد سیفی هروی، به کوشش محمد آصف فکرت، بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار ۱۳۸۱
- تاریخ افغانستان بعد از اسلام، عبدالحی حبیبی، انتشارات دنیای کتاب، چاپ سوم ۱۳۶۷
- تاریخ الفی، قاضی احمد تنوی و آصف‌خان قزوینی، به تصحیح غلامرضا طباطبایی مجد، انتشارات علمی و فرهنگی ۱۳۸۲
- تاریخ اولجایتو، ابوالقاسم عبدالله بن محمد القاشانی، به اهتمام مهین همبلی، انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ دوم ۱۳۸۴
- تاریخ ایران دوره تیموریان، پژوهش از دانشگاه کمبریج، مترجم دکتر یعقوب آژند، انتشارات جامی ۱۳۷۹
- تاریخ ایلچی نظام‌شاه (در تاریخ صفویه از آغاز تا سال ۹۷۲ هجری قمری)، خورشاه‌بن قباد الحسینی، تصحیح، تحشیه، توضیح و اضافات دکتر محمدرضا نصیری و کونیچی هانه دا، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ۱۳۷۹

- تاریخ بخارا، ابوبکر محمدبن جعفر النرشخی، ترجمه ابونصر احمدبن محمدبن نصر القبادی، تلخیص محمدبن زفر بن عمر، تصحیح و تحشیه محمدتقی مدرس رضوی، انتشارات توس ۱۳۶۳
- تاریخ بخارا، خوقند و کاشغر (در شرح حکمرانی امیر میرحیدر در بخارا، محمدعلی خان در خوقند و جهانگیر خواجه در کاشغر)، میرزا شمس بخارایی، مقدمه، تصحیح و تحقیق محمد اکبر عشیق، نشر میراث مکتوب ۱۳۷۷
- تاریخ بناکتی (روضة اولی الالباب فی معرفة التواریخ و الانساب)، فخرالدین ابوسلیمان داودبن تاج‌الدین ابوالفضل محمدبن محمدبن داود بناکتی، به کوشش دکتر جعفر شعار، انتشارات انجمن آثار ملی ۱۳۴۸
- تاریخ بیهق، ابوالحسن علی‌بن زید بیهقی، مقدمه، تصحیح، تحشیه و فهرست‌ها از دکتر قاری سیدکلیم‌الله حسینی، انتشارات اساطیر ۱۳۹۶
- تاریخ بیهقی، ابوالفضل محمدبن حسین دبیر بیهقی، تصحیح دکتر علی‌اکبر فیاض، انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد، چاپ پنجم ۱۳۹۰
- تاریخ جنبش سرداران و دیگر جنبش‌های ایرانیان در قرن هشتم هجری، عبدالرفیع حقیقت، انتشارات کومش ۱۳۹۰
- تاریخ جهان آرای عباسی، میرزا محمد طاهر وحید فروزینی، مقدمه، تصحیح و تعلیقات سیدسعید میرمحمد صادق، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی ۱۳۸۳
- تاریخ جهانگشای جوینی، محمد جوینی، تصحیح محمد فروزینی، دنیای کتاب ۱۳۸۵
- تاریخ حبیب السیر، خواند امیر، زیر نظر دکتر دبیر سیاقی، انتشارات خیام، چاپ چهارم ۱۳۸۰
- تاریخ راقم سمرقندی، میرسید شریف راقم سمرقندی، به کوشش منوچهر ستوده، بنیاد موقوفات افشار ۱۳۸۰
- تاریخ رشیدی، میرزا محمد حیدر دوغلات، تصحیح دکتر عباسقلی غفاری فرد، نشر میراث مکتوب ۱۳۸۳
- تاریخ روضة الصفا (فی سیره الانبیاء و الملوک و الخلفاء)، جلد ۶ (بخش اول و دوم)، محمدبن خاوندشاه‌بن محمود میرخواند، به تصحیح و تحشیه جمشید کیانفر، اساطیر ۱۳۸۰
- تاریخ سری مغولان، ترجمه دکتر شیرین بیانی، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ سوم ۱۳۹۷
- تاریخ سلاطین کرت، حافظ ابرو، تصحیح میرهاشم محدث، نشر میراث مکتوب ۱۳۸۹
- تاریخ سند (تاریخ معصومی)، سیدمحمد معصوم بکری، به تصحیح عمر بن محمد داود پوته، انتشارات اساطیر ۱۳۸۲
- تاریخ سیستان، به تصحیح محمدتقی بهار (ملک الشعرا)، انتشارات معین، چاپ سوم ۱۳۹۲

- تاریخ شروان و دربند، و. مینورسکی، ترجمه محسن خادم، ویراسته عبدالحسین آذرنگ، بنیاد دایرة المعارف اسلامی ۱۳۷۵
- تاریخ طبرستان و رویان و مازندران، سید ظهیرالدین مرعشی، به تصحیح و اهتمام عباس شایان، انتشارات اساطیر ۱۳۹۵
- تاریخ عالم آرای امینی (شرح حکمرانی سلاطین آق‌قویونلو و ظهور صفویان)، فضل‌الله روزبهان خنجی اصفهانی، تصحیح محمد اکبر عشیق، نشر میراث مکتوب ۱۳۸۲
- تاریخ عالم آرای عباسی، اسکندر بیک ترکمان، زیر نظر با تنظیم فهرست‌ها و مقدمه ایرج افشار، انتشارات امیرکبیر ۱۳۵۰
- تاریخ قم، حسن بن محمدبن حسن بن صائب بن مالک اشعری قمی، ترجمه تاج‌الدین حسن بن بهاء‌الدین علی بن حسن بن عبدالملک قمی، تحقیق محمدرضا انصاری قمی، کتابخانه بزرگ آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) ۱۳۸۵
- تاریخ کامل (جلد ۴)، علی بن محمد ابن اثیر، ترجمه ابوالقاسم حالت، انتشارات علمی ۱۳۷۱
- تاریخ گزیده، حمدالله مستوفی، با اهتمام دکتر عبدالحسین نوایی، انتشارات امیرکبیر، چاپ ششم ۱۳۹۴
- تاریخ گیلان و دیلمستان، سیدظهیرالدین بن سیدنصیرالدین مرعشی، با تصحیح و تحشیه منوچهر ستوده، انتشارات اطلاعات، چاپ دوم ۱۳۶۴
- تاریخ مازندران، ملا شبخعلی گیلانی، تصحیح و تحشیه منوچهر ستوده، بنیاد فرهنگ ایران ۱۳۵۲
- تاریخ مبارک غازانی، رشیدالدین فضل‌الله بن عمادالدوله ابوالخیر، به سعی و اهتمام و تصحیح کارل یان، نشر پرسش ۱۳۸۸
- تاریخ مغول، عباس اقبال آشتیانی، انتشارات ساحل ۱۳۹۰
- تاریخ منتظم ناصری، محمد حسن خان اعتمادالسلطنه، به تصحیح دکتر محمد اسماعیل رضوانی، دنیای کتاب ۱۳۶۳
- تاریخ و جغرافیای قم، افضل‌الملک کرمانی (غلامحسین ادیب کرمانی)، به کوشش حسین مدرسی طباطبایی، انتشارات وحید ۱۳۹۶
- تاریخ و سنت‌های اسماعیلیه، فرهاد دفتری، ترجمه فریدون بدره‌ای، نشر فرزاد روز، چاپ سوم ۱۳۹۷
- تاریخ و عقاید ماتریدیه، سید لطف‌الله جلالی، مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب ۱۳۸۶
- تاریخ و صف‌الحضرة، ادیب شهاب‌الدین (شرف‌الدین) عبدالله بن عزالدین فضل‌الله شیرازی، مقدمه، تصحیح، تحشیه علیرضا حاجیان نژاد، انتشارات دانشگاه تهران ۱۳۸۸

- تاریخ پانصد ساله تبریز (از آغاز دوره مغولان تا پایان دوره صفویان)، سیدآقا عون اللهی، ترجمه پرویز زارع شاهمرسی، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۷
- تحریر تاریخ وصاف، عبدالمحمد آیتی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، چاپ سوم ۱۳۸۳
- تزوکت تیموری، ابوطالب حسینی تربتی، کتابفروشی اسدی ۱۳۴۲
- تذکره الشعرا، دولت‌شاه سمرقندی، به اهتمام و تصحیح ادوارد براون، انتشارات اساطیر ۱۳۸۲
- تذکره الملوک، میرزا سمیعا، به کوشش دکتر سیدمحمد دبیر سیاقی، سازمان اداری حکومت صفوی یا تعلیقات مینورسکی بر تذکره الملوک، ترجمه مسعود رجب‌نیا، انتشارات امیرکبیر، چاپ سوم ۱۳۷۸
- تذکره مجالس النفاثس، میر نظام‌الدین علی شیر نوایی، به سعی و اهتمام علی اصغر حکمت، ۱۳۲۳
- ترجمه تاریخ یمینی، ابوالشرف ناصح بن ظفر جرفادقانی، مصحح دکتر جعفر شعار، انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ سوم ۱۳۷۴
- ترجمه مختصر البلدان (بخش مربوط به ایران)، ابوبکر احمد بن محمد بن اسحاق همدانی (معروف به ابن فقیه همدانی)، ترجمه ح. مسعود، محقق محمدرضا حکیمی، انتشارات بنیاد فرهنگی ایران ۱۳۴۹
- ترخان نامه (تاریخ سند در زمانی ارغون خان و ترخان)، میر محمد بن سیدجلال تنوی، باهتمام سیدحسام‌الدین راشدی، سندی ادبی بورد، حیدرآباد سند ۱۹۶۵
- ترکستان نامه (ترکستان در عهد هجوم مغول)، واسیلی ولادیمیروویچ بارتولد، ترجمه کریم کشاورز، انتشارات آگاه، چاپ دوم ۱۳۶۶
- تزوکت تیموری، تحریر ابوطالب حسینی تربتی، باهتمام کتابفروشی اسدی ۱۳۴۲
- تذکره روضة السلاطین، فخر هروی، به تصحیح و تحشیه دکتر ع. خیامپور، چاپخانه شفق تبریز ۱۳۴۵
- تقویم البلدان، ابوالفداء، ترجمه عبدالمحمد آیتی، انتشارات بنیاد فرهنگ ایران ۱۳۴۹
- تکملة الاخبار، عبدی بیگ شیرازی، با مقدمه، تصحیح و تعلیقات دکتر عبدالحسین نوایی، نشر نی ۱۳۶۹
- جامع التواریخ (تاریخ اقوام پادشاهان ختای)، رشیدالدین فضل‌الله همدانی، تصحیح و تحشیه محمد روشن، نشر میراث مکتوب ۱۳۸۵
- جامع التواریخ (در تاریخ مغول)، رشیدالدین فضل‌الله وزیر ابن عمادالدوله ابی الخیرین موفق الدوله علی، به کوشش دکتر بهمن کریمی، انتشارات اقبال، چاپ دوم ۱۳۶۲

- جامع التواریخ (تاریخ هند و سند و کشمیر)، رشیدالدین فضل الله همدانی، تصحیح و تحشیه محمد روشن، نشر میراث مکتوب ۱۳۸۴
- الجامع الصحیح (سنن الترمذی)، ابو عیسی محمد بن عیسی بن سوره سلمی، تحقیق و تشریح احمد محمد شاکر، دارالحدیث قاهره ۱۴۱۹ هـ ق
- جایگاه مناطق اطراف دریای خزر در تاریخ جهان اسلام، واسیلی ولادیمیرویچ بارتولد، ترجمه لیلا ربن شه، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی ۱۳۷۵
- جغرافیای تاریخی سرزمین های خلافت شرقی، گای لسترنیج، مترجم محمود عرفان، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ نهم ۱۳۹۳
- جغرافیای حافظ ابرو، شهاب الدین عبدالله خوافی مشهور به حافظ ابرو، مقدمه، تصحیح و تحقیق صادق سجادی، نشر میراث مکتوب ۱۳۷۵
- جهانگشای نادری، میرزا مهدی خان استرآبادی، به اهتمام سیدعبدالله انوار، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ۱۳۷۷
- حدود العالم من المشرق الی المغرب، به کوشش دکتر منوچهر ستوده، کتابخانه طهوری ۱۳۶۲
- خراسان و سیستان، (سفرنامه کلنل بیت به ایران و افغانستان)، چارلز ادوارد بیت، ترجمه قدرت الله روشنی زعفرانلو و مهرداد رهبری، انتشارات یزدان ۱۳۶۵
- خزائن احمد بن محمد مهدی نراقی، ویراستار حسن حسن زاده آملی، قیام ۱۳۹۰
- خطای نامه (شرح مشاهدات سیدعلی اکبر خطایی در سرزمین چین)، به پیوست سفرنامه غیاث الدین نقاش، به کوشش ایرج افشار، مرکز اسناد فرهنگی آسیا، چاپ دوم ۱۳۷۲
- خلاصه التواریخ، قاضی احمد بن شرف الدین حسین حسینی منشی قمی، تصحیح دکتر احسان اشراقی، انتشارات دانشگاه تهران ۱۳۸۳
- خلاصه تفسیر ادبی و عرفانی قرآن مجید به فارسی از کشف الاسرار ده جلدی اثر خواجه عبدالله انصاری، تألیف امام احمد میبدی، نگارش حبیب الله آموزگار، انتشارات اقبال، چاپ بیست و پنجم ۱۳۹۰
- دانشنامه ادب فارسی، به سرپرستی حسن انوشه، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، چاپ دوم ۱۳۸۱
- دانشنامه جهان اسلام (جلد ۱۰)، بنیاد دائرة المعارف اسلامی
- دائرة المعارف بزرگ اسلامی (جلدهای ۷، ۸، ۱۰، ۱۵، ۱۹، ۲۴) زیر نظر کاظم موسوی بجنوردی، مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی

- دره نادره، میرزا مهدی‌خان استرآبادی، به اهتمام سید جعفر شهیدی، انتشارات علمی و فرهنگی
۱۳۸۴
- دستور الکاتب فی تعیین المراتب، محمدبن هندوشاه نخجوانی، به سعی و اهتمام عبدالکریم علی
اوغلی علی‌زاده، آکادمی علوم اتحاد شوروی، انستیتیوی خاورشناسی، مسکو ۱۹۷۶ م
- دین و دولت در ایران عهد مغول، شیرین بیانی، دوره سه جلدی، مرکز نشر دانشگاهی، چاپ چهارم
۱۳۸۹
- دیوان حسان بن ثابت، دارالکتب العلمیة، بیروت ۱۹۷۴
- دیوان لبید بن ربیعۃ العامری، دار صادر، بیروت ۱۹۶۶
- ذیل مجمع الأنساب شبانکاره‌ای، غیاث‌الدین بن علی نایب فریومدی، [در مجمع الأنساب
شبانکاره‌ای] به تصحیح میرهاشم محدث، انتشارات امیرکبیر ۱۳۸۱
- روزنامه خاطرات عین السلطنه (قهرمان میرزا سالور)، جلد دوم: روزگار پادشاهی مظفرالدین‌شاه، به
کوشش مسعود میرزا سالور و ایرج افشار، انتشارات اساطیر ۱۳۷۶
- روزنامه میرزا محمد کلاتر فارس، به تصحیح و اهتمام عباس اقبال آشتیانی، کتابخانه طهوری،
کتابخانه سنایی ۱۳۶۲
- روضات الجنات فی اوصاف مدینة هرات، معین‌الدین محمد زمچی اسفزاری، با تصحیح و حواشی
و تعلیقات سیدمحمد کاظم امام، انتشارات دانشگاه تهران ۱۳۳۸
- روضه‌های ششم و هفتم از خلد برین (تاریخ تیموریان و ترکمانان)، محمدیوسف واله اصفهانی
قزوینی، به کوشش میرهاشم محدث، میراث مکتوب ۱۳۷۹
- ریحانة الادب فی تراجم المعروفین بالکنیة و اللقب، محمدعلی مدرس تبریزی، انتشارات خیام،
چاپ چهارم ۱۳۷۴
- زبدة التواریخ، حافظ ابرو، مقدمه، تصحیح و تعلیقات: سید کمال حاج سیدجوادی، وزارت فرهنگ و
ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات ۱۳۸۰
- زندگانی شگفت‌آور تیمور، ترجمه کتاب عجایب المقدر فی اخبار تیمور، ابن عربشاه، ترجمه
محمدعلی نجاتی، بنگاه ترجمه و نشر کتاب ۲۵۳۶
- سفرنامه ابن بطوطه، ترجمه دکتر محمدعلی موحد، نشر آگه، چاپ ششم ۱۳۷۶
- سفرنامه ابن حوقل (ایران در صورة الارض)، ترجمه و توضیح دکتر جعفر شعار، انتشارات امیرکبیر،
چاپ دوم ۱۳۶۶
- سفرنامه ابودلف در ایران، ابودلف مسعربن المهلهل الخزرچی، با تعلیقات و تحقیقات ولادیمیر
مینورسکی، ترجمه سیدابوالفضل طباطبایی، انتشارات زوار، چاپ دوم ۱۳۵۴

- سفرنامه استرآباد و مازندران و گیلان و ...، میرزا ابراهیم، گردآورنده مسعود گلزاری، بنیاد فرهنگ ایران ۱۳۵۵
- سفرنامه ایران و روسیه (نواحی شمال ایران)، عزالدوله عبدالصمد میرزا، ملکونوف، به کوشش محمد گلبن و فرامرز طالبی، دنیای کتاب ۱۳۶۳
- سفرنامه اولناریوس، آدام اولناریوس، ترجمه احمد بهپور، ابتکار ۱۳۶۳
- سفرنامه خراسان و کرمان، غلامحسین خان افضل الملک، به اهتمام قدرت‌الله روشنی، انتشارات توس [بی تا]
- سفرنامه سیف‌الدوله (معروف به سفرنام مکه)، سلطان محمد میرزا قاجار سیف‌الدوله، به تصحیح و تحشیه علی اکبر خداپرست، نشر نی ۱۳۶۴
- سفرنامه قفقاز و ایران، ارنست اورسل، ترجمه علی اصغر سعیدی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی ۱۳۸۲
- سفرنامه کلاویخو، روی گونسالس د کلاویخو، مترجم مسعود رجب‌نیا، انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ پنجم ۱۳۸۴
- سفرنامه میرزا ابوالحسن خان شیرازی (ایلچی) به روسیه، به قلم میرزا محمدهادی علوی شیرازی، بکوشش محمد گلبن، دنیای کتاب ۱۳۶۳
- سفرنامه ناصر خسرو قبادیانی، تصحیح و تحشیه محمود غنی‌زاده، انتشارات اساطیر ۱۳۸۴
- سفرنامه‌های ونیزیان در ایران، ترجمه منوچهر امیری، انتشارات خوارزمی، چاپ دوم ۱۳۸۱
- سمط العلی للحضرة العلیا (در تاریخ قراختانیان کرمان)، ناصرالدین منشی کرمانی، به تصحیح و اهتمام عباس اقبال، انتشارات اساطیر، چاپ دوم ۱۳۶۲
- سنن ابی داود، ابی داود سلیمان بن اشعث بن اسحق سجستانی، دارالحدیث قاهرة ۱۴۲۰ هـ
- سیاحت درویشی دروغین در خانات آسیای میانه، آرمینیوس وامبری، ترجمه فتحعلی خواجه نوریان، انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ پنجم ۱۳۷۴
- سیرت جلال‌الدین منکبرنی، شهاب‌الدین محمد خرندزی زیدری نسوی، تصحیح، مقدمه و تعلیقات: مجتبی مینوی، انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ پنجم ۱۳۹۴
- شاهنامه فردوسی، ویراسته مهدی قریب و محمدعلی بهبودی، انتشارات توس، چاپ دوم ۱۳۷۴
- شَدْ الإزار فی حَطِّ الأوزار عن زوار المزار (مزارات شیراز)، معین‌الدین ابوالقاسم جنید شیرازی، به تصحیح علامه محمد قزوینی و عباس اقبال، چاپخانه مجلس ۱۳۲۸
- شرح المواقف، میر سیدشرف جرجانی، به تصحیح بدرالدین نعسانی، الشریف الرضی، قم ۱۳۲۵ هـ.ق

- شرفنامه (تاریخ مفصل کردستان)، شرف‌خان بن شمس‌الدین بدلیسی، به اهتمام ولادیمیر ولیامینوف زرنوف، انتشارات اساطیر ۱۳۷۷
- شناسنامه افغانستان، بصیر احمد دولت‌آبادی، عرفان، چاپ چهارم ۱۳۸۷
- صحیح البخاری، ابو‌عبدالله محمد بن اسماعیل بخاری، جمهوری مصر العربیه، وزارة الاوقاف، چاپ دوم ۱۴۱۰ هـ ق
- صحیح مسلم، مسلم بن حجاج نیشابوری، مصحح محمد فؤاد عبدالباقی، دارالحدیث، قاهره ۱۴۱۲ هـ ق
- ظفرنامه، شرف‌الدین علی یزدی، تصحیح و تحقیق سیدسعید میر محمد صادق و دکتر عبدالحسین نوبی، مجلس شورای اسلامی، کتابخانه، موزه و مرکز اسناد ۱۳۸۷
- عجایب المخلوقات و غرایب الموجودات، محمد بن محمود بن احمد طوسی، به اهتمام منوچهر ستوده، انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ چهارم ۱۳۹۱
- غرایب و عجایب ختای یا سفرنامه چین، خواجه غیاث‌الدین نقاش، به کوشش محسن فاتحی، آماره ۱۴۰۱
- فارسنامه ناصری، حاج میرزا حسن حسینی فسایی، تصحیح و تحشیه از دکتر منصور رستگار فسایی، انتشارات امیرکبیر ۱۳۸۲
- فارسنامه، ابن بلخی، تصحیح و تحشیه گای لسترینج و رینولد آلن نیکلسون، انتشارات اساطیر ۱۳۸۵
- فتوح البلدان، احمد بن یحیی بن جابر بلاذری، ترجمه محمد توکل، نشر نقره ۱۳۳۷
- فراند غیائی، جلال‌الدین یوسف اهل، به کوشش دکتر حشمت موید، انتشارات بنیاد فرهنگ ایران، ۱۳۵۸
- فرهنگ اصطلاحات دیوانی دوران مغول، شمس شریک امین، فرهنگستان ادب و هنر ایران ۱۳۵۷
- فرهنگ آندراج (۷ جلدی)، محمد پاشا، زیر نظر دکتر محمد دبیرسیاقتی، خیام ۱۳۳۶
- فرهنگ عمید، حسن عمید، انتشارات امیرکبیر، چاپ پانزدهم ۱۳۷۸
- فرهنگ فارسی معین (۶ مجلد)، محمد معین، انتشارات امیرکبیر، چاپ بیست‌وهفتم ۱۳۹۱
- فرهنگ ناظم‌الاطباء (۵ مجلد)، دکتر میرزا علی اکبرخان نفیسی، به اهتمام سعید نفیسی، خیام ۱۳۵۵
- قابوسنامه، عنصرالمعالی کیکاووس بن اسکندر بن قابوس بن وشمگیر بن زیار، به اهتمام و تصحیح غلامحسین یوسفی، انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ هفدهم ۱۳۹۰
- قلندریه در تاریخ، محمدرضا شفیعی کدکنی، انتشارات سخن، چاپ چهارم ۱۳۹۴
- قم‌نامه (مجموعه مقالات و متون درباره قم)، سیدحسین مدرس طباطبایی، کتابخانه عمومی حضرت آیت‌الله العظمی مرعشی نجفی (ره) ۱۳۶۴

- قنديه (در بیان مزارات سمرقند)، ملا عبدالحکیم، به کوشش ایرج افشار، کتابفروشی طهوری ۱۳۳۴
- کتاب الاصنام، ابومنذر هشام بن محمد کلیبی، ترجمه سیدمحمدرضا جلالی نانینی، سخن ۱۳۸۵
- کتاب دیار بکریه، تاریخ حسن بیک آق قویونلو و اسلاف او و آنچه بدان متعلق است از تواریخ قراقویونلو و چغاتای، ابوبکر طهرانی، به تصحیح و اهتمام نجاتی لوغال و فاروق سومر، کتابخانه طهوری، چاپ دوم ۲۵۳۶
- کتاب صورة الارض، ابی القاسم ابن حوقل النصیبی، دار صاد بیروت ۱۹۳۸
- کتاب گیلان، به سرپرستی ابراهیم اصلاح عربانی، گروه پژوهشگران ایران ۱۳۷۴
- کلیله و دمنه، انشای ابوالمعالی نصرالله منشی، تصحیح و توضیح مجتبی مینوی طهرانی، انتشارات دانشگاه طهران، چاپ دوم ۱۳۴۵
- کنز العمال فی سنن الأقوال و الأفعال، العلامة علاءالدین علی الممتقی بن حسامالدین الهندی، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۳۱ هـ
- گرگان و استرآباد (سنگ مزارها و کتیبه‌های تاریخی)، اسدالله معطوفی، حروفیه ۱۳۸۷
- لب التواریخ، یحیی بن عبداللطیف قزوینی، تصحیح میرهاشم محدث، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی ۱۳۸۶
- لغت‌نامه دهخدا (دوره ۱۶ جلدی)، علامه علی اکبر دهخدا، انتشارات دانشگاه تهران ۱۳۷۷
- مازندران و استرآباد، یاسنت لویی رابینو، ترجمه غلامعلی وحید مازندرانی، انتشارات علمی و فرهنگی ۱۳۸۳
- مآثرالملوک، غیاث الدین بن همام الدین حسینی خواندمیر، به تصحیح میرهاشم محدث، موسسه خدمات فرهنگی رسا ۱۳۷۲
- محاضرات الأدباء و محاورات الشعراء و البلغاء، حسین بن محمد راغب اصفهانی، محقق عمر فاروق طباع، شركة دار الأرقم بن أبي الأرقم، بیروت ۱۴۲۰ هـ
- مجالس المومنین، علامه قاضی نورالله شوشتری، کتابفروشی اسلامیه ۱۳۵۴
- مجمع الامثال میدانی، ابوالفضل احمد بن محمد نیشابوری (معروف به میدانی)، آستانة الرضویة المقدسة، معاونية الثقافية، مشهد ۱۳۶۶
- مجمع الأنساب، محمد بن علی بن محمد شبانکاره‌ای، به تصحیح میرهاشم محدث، انتشارات امیرکبیر ۱۳۸۱
- مجمع التواریخ (در تاریخ انقراض صفویه و وقایع بعد تا سال ۱۲۰۷ هجری قمری)، میرزا محمدخلیل مرعشی صفوی، به تصحیح و اهتمام عباس اقبال آشتیانی، طهوری ۱۳۶۲
- مجمل التواریخ و القصص، تصحیح و تحشیه، ملک الشعراء بهار، انتشارات اساطیر ۱۳۸۹

- مجمل فصیحی، فصیح احمد بن جلال‌الدین محمد خوافی، به تصحیح و تحشیه محمود فرخ، مشهد، کتابفروشی باستان ۱۳۳۹
- مرآة البلدان، محمد حسن خان اعتماد السلطنه، با تصحیحات و حواشی و فهرس به کوشش دکتر عبدالحسین نوایی و میرهاشم محدث، انتشارات دانشگاه تهران ۱۳۶۷
- مرزبان‌نامه، سعدالدین وراوینی، به کوشش دکتر خلیل خطیب رهبر، انتشارات صفی‌علی‌شاه، چاپ بیست‌ودوم ۱۳۹۳
- مرو (بازسازی جغرافیای تاریخی یک شهر بر پایه نوشته‌های تاریخی و شواهد باستان‌شناسی)، دکتر سید منصور سید سجادی، سازمان میراث فرهنگی ۱۳۸۳
- مسالک و ممالک، ابن خردادبه، ترجمه سعید خاکرند، موسسه مطالعات و انتشارات تاریخی ۱۳۷۱
- مسامرة الاخبار و مسایرة الاخیار (تاریخ سلاجقه)، محمود بن محمد آفسرای، باهتمام و تصحیح دکتر عثمان توران، انتشارات اساطیر، چاپ دوم ۱۳۶۲
- مسخر البلاد (تاریخ شیبانیان)، محمدیار بن عرب قطغان، تصحیح نادره جلالی، نشر میراث مکتوب ۱۳۸۵
- مطلع سعدین و مجمع بحرین، کمال‌الدین عبدالرزاق سمرقندی، به اهتمام دکتر عبدالحسین نوایی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی ۱۳۷۲
- معجم البلدان، یاقوت حموی بغدادی، ترجمان دکتر علینقی منزوی، سازمان میراث فرهنگی کشور ۱۳۸۰
- معجم البلدان، شهاب‌الدین ابوعبدالله یاقوت بن عبدالله الرومی الحموی، دار صادر، بیروت ۱۹۹۵
- ممالک و مسالک، ابواسحق ابراهیم اصطخری، ترجمه محمد بن اسعد بن عبدالله تستری، به کوشش ایرج افشار، بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار ۱۳۷۳
- منتخب التواریخ معینی، معین‌الدین نطنزی، به اهتمام پروین استخری، اساطیر ۱۳۸۳
- منتهی الأرب فی لغات العرب (دوره ۵ جلدی)، عبدالرحیم بن عبدالکریم صفی پوری، مقدمه، تصحیح، تعلیقات و فهرس: علیرضا حاجیان نژاد، انتشارات سخن ۱۳۹۷
- نامنامه ایلات و عشایر و طوایف (ایران تاریخی و فرهنگی)، منوچهر ستوده با همکاری خورشید مومنی، مرکز دایرة المعارف بزرگ اسلامی ۱۳۸۵
- نامه‌های طیب نادرشاه، پادری بازن فرانسوی، ترجمه دکتر علی اصغر حریری، به کوشش بدرالدین یغمایی، انتشارات شرق ۱۳۶۵
- زهة المشتاق فی إختراق الآفاق، ابوعبدالله محمد بن محمد بن عبدالله بن ادریس حمودی معروف به شریف ادریسی، عالم الکتب، بیروت ۱۴۰۹ هـ

- نزهة القلوب، حمدالله بن ابوبکر بن حمدالله مستوفی قزوینی، به تصحیح میرهاشم محدث، انتشارات سفیر اردهال ۱۳۹۶
- نظام اجتماعی مغول، باریس یاکوولویویچ ولادیمیر تسوف، مترجم شیرین بیانی، انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ چهارم ۱۳۸۶
- نهج البلاغه، خطبه‌ها، نامه‌ها، حکمت‌ها و کلمات قصار امام علی بن ابیطالب (ع)، ترجمه سیدجعفر شهیدی، انتشارات علمی و فرهنگی، چاپ سی‌وسوم ۱۳۹۸
- نهضت سربداران خراسان، ایلیا پاولویویچ پطروشفسکی، ترجمه کریم کشاورز، پیام ۱۳۵۱
- یادداشت‌های قزوینی، به کوشش ایرج افشار، انتشارات علمی، چاپ سوم ۱۳۶۳

از نشر آماره منتشر شده است:

زبدة التواريخ بالسنغري

حافظ ابرو

جزء دوم از ربع چهارم مجمع التواريخ السلطانية
(از مرگ امیر تیمور گورکان تا زخم خوردن میرزا شاهرخ)

شامل وقایع سال های ۸۰۷ تا ۸۳۰ هـ. ق.

به کوشش

محسن فاتحی

نامزد جایزه کتاب سال ۱۴۰۱

